

2000 Yılı Sonrası Rusya Federasyonu'nda Büyük Güç Statüsünün Sorgulanması*

Merve Suna Özel Özcan**

Öz: Yaklaşık 400 yıl önce Westphalia ile oluşturulan uluslararası ilişkiler sistemi, aslında yüzyıllardır var olan güç okumasının bir boyutudur. Ancak kısmen yakın döneme ilişkin bu tanımlama, tarihsel olarak yüzyıllardır var olan bir kavrama tekabül etmektedir: Büyük güç. Büyük güç tanımlaması yapmadaki amaç, esasen uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devletlerin tipik bir güç hiyerarşisi mantığı ile tanımlanmasındaki durumu görebilmektir. Bu açıdan tarih boyunca var olan imparatorluklar 20. yüzyıl başlarında sona ermiş olarak düşünülse de, bugün büyük güç formu ile varlıklarını devam ettirmektedirler. Ayrıca büyük güç olarak adlandırılan bu devletler, küresel ve bölgesel olaylara karşı da sistemin karar alıcı ve itici güçleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu noktada inceleme örneğimizi oluşturan Rusya Federasyonu da tarihsel süreç içinde imparatorluk ve büyük güç konumundan geçen örneklerden biridir. Çalışma kapsamında Rusya Federasyonu'nun 2000 yılı sonrası yaşadığı değişim ve sistemdeki gücü incelenecektir. Buradaki amacımız, Rusya'nın büyük güç kavramı ile olan bağının belli örneklerle sorgulanması ve ortaya bir çıkarım sunulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Büyük güç, Rusya Federasyonu, hegemonya

Atf için:

Özel Özcan, M. S. (2019). 2000 yılı sonrası Rusya Federasyonu'nda büyük güç statüsünün sorgulanması. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, (21)-2, s.177-196.

* Çalışma, "Büyük Güç Olmanın Aracı Olarak İmparatorluk Arayışı: Rusya Federasyonu Örneği" başlıklı Doktora Tezi kapsamında genişletilerek hazırlanmıştır.

** Araştırma Görevlisi Dr., Kırıkkale Üniversitesi / İİBF / Uluslararası İlişkiler Bölümü, mervesuna@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-9027-3990

Questioning the Great-Power Status in the Russian Federation After 2000

Merve Suna Özel Özcan

Abstract: The system of international relations with Westphalia, which established about 400 years ago, is essentially a dimension of the power reading that has existed for centuries. However, this partial definition corresponds to a concept that has historically existed for centuries: Great power. The aim of the definition of great power can be seen as the basic factors of international Relations which is same in the definition of hierarchical power logic. In this respect, the empires that existed throughout history have been thought to have ended in the early 20th century, but in fact they maintain their existence with great power forms. In addition, these states, which are called as great powers, are the decision-making and driving forces of the system against global and regional events. At this point, our examination example, Russian Federation is one of the examples that passed through the position of empire and great power in the historical process. So in the scope of this study, the transition of the Russian Federation briefly discuss in the international area. Our aim is questioning to Russia with the concept of great power with certain examples after the 2000 and at the end present an inference.

Keywords: Great power, Russian Federation, hegemony

“Son 200–300 yıldır ilk defa, Rusya, dünya devletleri arasında ikinci, hatta üçüncü kademeye düşme tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu tehdidi yok etmek için zamanımız tükenmekte. Ulusun tüm entelektüel, fiziksel ve ahlaki güçlerini zorlamalıyız. Koordineli, yaratıcı çalışmaya ihtiyacımız var. Bunu kimse bizim için yapmaz. Her şey bize, sadece bize dayanmaktadır (Putin, Russia At The Turn Of The Millennium)”

Giriş

Uluslararası ilişkilerin tarihsel geçmişinde 1648 Westphalia Anlaşması birlikte, devletlerin hükmetme ve tahakküm sınırları çizilmiştir. Devletler, 16. Yüzyıl itibari ile devrimler sürecinin ardından milliyetçilik ile birlikte 18. yüzyılda kimliklerini de oluşturmaya başlamıştır. Böylece siyasi birimler olarak devletler, belli bir teritoryal alanda belli bir insan topluluğunu yönetme erkine sahip siyasi örgütlenme olarak tam anlamı ile geleneksel dünya içinde imparatorlukların muğlaklıklarını geride bırakmıştır. Westphalia Barışı sonucunda uluslararası sistem temelinde devletler güçlerine göre adlandırılmaya başlamıştır. Bu çerçevede 1500 sonrasında dünya tarihi, uluslararası alanda güçlü devlet örnekleri sistemin “büyük güçleri” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu tanımlama ile ortaya çıkan bu yeni güç hiyerarşisi devletlerin etki alanlarını da belirleyen bir unsur haline gelmiştir. Uluslararası alanda yaşanan değişim ve gelişmeler I. ve II. Dünya savaşları sonrasında sistemde yeni düzenlerin kurulması ile yeni güç merkezlerini ortaya çıkarmıştır. Böylece büyük güçler de kendi içlerinde hiyerarşik bir güç tanımlaması ile yeniden sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş Dönemi büyük güç konumunun bir adım daha özelleştiği ve süper güçlerin sistemde etki ettiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı ve Doğu Blokları olarak sistemde iki farklı kutbun yaratıldığı etki içinde süper güçler olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) karşılıklı güç mücadeleleri ile öne çıkmıştır.

Çalışma kapsamında ele alacağımız Rusya Federasyonu da yaklaşık 500 yıllık büyük güç ve başat güç okumalarında kendine yer bulan önemli örneklerden biridir.¹ Sistemde süper güç olarak komünist blokun liderliğini yapan SSCB'nin çöküşü ile Soğuk Savaş dönemi de bitmiştir. Brzezinski'nin ifadesi ile 1991 yılında jeopolitiğin dayandığı en önemli bölgelerden olan “kalp bölgesi” küresel haritadan bir anda silinmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ruslar ise 52 milyonluk Ukrayna'dan 3,5 milyon nüfuslu Ermenistan'a kadar bir düzineden fazla devlet ve bölge kaybetmiştir (Brzezinski, 2005, s. 127). Rusya Federasyonu, bu dönemde yeni bir uluslararası aktör olarak sisteme girerken eskiden sahip olduğu küresel tahakküm ve etki gücü de yaklaşık 10 yıl boyunca sınırlı bir geçiş sürecinde etkisiz hale gelmiştir. Büyük güç arayışı ve söylemler Vladimir Putin dönemi ile

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Levy, 1983), (Kennedy, 2001), (Modelski, Long Cycles in World Politics, 1987)

ülkede geri dönmüştür. Putin, daha ilk görev anından itibaren Rusya Federasyonu'nun gelecek dönemleri için büyük güç olmadı adımları atacağına sinyallerini vermiştir. Bu açıdan Rus siyasi kültürünün güçlü lider arayışı ve merkezileşme, Putin döneminde iç ve dış politikanın önemli araçları olmuştur. Ancak bu aşamalı bir geçiş sürecinin sonucudur.

Çalışma kapsamında örnek ülke olan Rusya Federasyonu'nun güç arayışında özellikle SSCB dönemi ve geçmiş imparatorluk sürecinde sahip olduğu uluslararası konumuna duyulan nostaljik bağın önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu tarihsel bağ, ABD ile SSCB'nin başı çektiği iki kutuplu sistemin önemli aktörlerinden biri olarak uluslararası ilişkilerde kendilerini hegemon güç konumuna doğrudan meşru bir zemin yaratmaktadır. Dolayısı ile çalışma kapsamında da bu bağdan hareket ile günümüz Rusya Federasyonu'nda takip edilen politik adımlar ele alınacaktır. Buradan hareket ile ilk aşamada kısaca tarihsel sürecin sunduğu bilgilerin yanı sıra büyük güç kavramı tanımlaması yapılacaktır. Ardından Rusya Federasyonu'nun 2000 sonrası dönemde büyük güç statüsüne sahip olup olmadığı incelenecektir. Son noktada çalışmanın odağı tarihsel geçmişten ziyade kavram ile bağlantılı olarak Soğuk Savaş sonrası döneme odaklanmaktadır.

Uluslararası Sistem İçinde Büyük Güçler ve Soğuk Savaşın Sona Erişi

Büyük güç kavramı 1648'de Otuz Yıl Savaşları ve Westphalia Barış'ı izleyen dönemden bu yana Avrupa'daki devletlerin dönüşüm ve modernleşmesinde rol oynayan üç özelliğe bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar etkili silahlı kuvvetlerin yaratılması yani devleti korumak, kendi toprakları üzerindeki kontrolünü genişletmek için yetenekli bir bürokrasi ile devletin otoritesini ve kraliyetçi mutlakiyetçiliğin uygulanmasına yönelik politikalar olmuştur. (Rich, 2009, s. 277) Ancak kavram zaman içerisinde gelişen teoriler ve güç tanımlamaları ile farklılaşmış olsa da, özünde bu üç mantık hala devam etmektedir. Son beş yüzyılda gerçekleşen küresel savaş dönemlerinin uluslararası kural koyma ve kurumsal yapılanma gücüne işaret etmektedir. Uzun döngü teorisinde lider konumdaki büyük güçlerin, yükseliş ve düşüşlerini temel alırken, geçmişte her küresel savaşın bir noktada devletlerin hegemon konumunu muhafaza etmek için rakipsiz şekilde küresel sistemin kurallarını koymaya çalıştığı sistemleri anlamaya odaklanmaktadır. Bu hegemonun yarattığı hegemonik istikrar kuramı ise tek bir süper güç tarafından küresel hâkimiyet için hegemonyanın kurulduğu bir sistem ortaya koymaktadır. Büyük güçler hegemonik istikrar kuramı çerçevesinde kendi hegemonya arayışları için küresel statükoyu bozan ya da devam ettiren eylemler yapabilirler (Blanton & Kegley, 2011, s. 66). Bu noktada kısaca hegemonya kavramını da ele almamız.

Hegemonya kavramı, güç ilişkilerine dair bir anlam taşımaktadır. Yunanca bir kelime olarak hegemonya dilbilimsel anlamda "otorite, kural, politik üstünlük" anlamına gelmektedir (Tinas, 2018, s. 178) Hegemonya kavramı denince akla An-

tonio Gramsci gelmektedir. Gramsci hegemonyanın “eğitbilimsel” ilişkiler yarat-
tığını ve bunun ulusal ve uluslararası yönleri olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikle
uluslararası yönü bağlamında ilişkinin ulusal ve ana karasal uygarlık bütünlük-
leri noktasında kendini göstermesi dikkat çekicidir (Gramsci, 1986, s. 237)

Hegemonya kavramı, esas olarak iç politik alana hitap eden bir anlam taşı-
yorsa da uluslararası politik ve ekonomik ilişkilerin açıklanmasında da kullanil-
maktadır. Bu açıdan Gramsci, hegemonya kavramını egemenlik ve rıza elde etme
süreçlerini birbirleriyle ilişkili olarak ele alan karmaşık bir süreci nitelemek için
kullanmıştır (Keyman, 2003, s. 243). Gramsci'nin kavramsallaştırılmasında ikti-
dar katmanının hegemonyası, toplum üzerinde yaratılır ve yeniden yaratılır. Bura-
da sadece içgüdüsel yetenekler değil, aynı zamanda ideolojik ve ahlaki gerekçe ile
hegemonik düzeni güçlendiren başkalarının rızası söz konusudur (Tinas, 2018, s.
179). Bu noktada Gramsci'nin fikirlerinin Robert W. Cox tarafından uluslararası
ilişkiler alanına uyarlanması ile hegemonya kavramında hegemon devletin maddi
güç temelini de tamamen dışlanmadığı belirtilmelidir (Bieler & Morton, 2004,
s. 87).

Büyük güçlerin, hegemonya arayışı ve bunun sonucunda oluşturdukları he-
gemonyacı devlet sistemi tarihte pek çok örnek ile doludur. Viotti ve Kauppi he-
gemonyacı devlet sistemine dair 3'lü bir ayırım ortaya koymaktadır (Bkz Tablo
I). İlk olarak tek kutuplu hegemonik sistemde bir aktörün liderliği görülür. Buna
dair örnek olarak 1990 sonrası dünya düzeni gösterilmektedir. İki kutuplu sistem
sona ererek ABD tek baskın devlet olarak sistemde kalmıştır. İkinci olarak iki-
li hegemonik sisteme dair en somut dönem 1945-1990 yılları arasında ABD ve
SSCB'nin başını çektiği iki kutuplu sistemdir. Yine tarihsel bir örnek olarak Eski
Yunan Dönemi Atina ve Sparta örnekleri verilebilir. Üçüncü olarak çok kutuplu/
kolektif sisteme bakıldığında burada pek çok ülkenin kolektif hegemonyası gö-
rülmektedir. 1815 Viyana görüşmeleri sonrasında oluşturulan sistemde İngiltere,
Fransa, Prusya, Almanya ve Avusturya'nın sahip olduğu güç bu ekseninde okunabi-
lir (Viotti & Kauppi, 2013, s. 57).

Tablo I: Hegemonik Sistemler

Çok Kutuplu	Çift Kutuplu	Tek Kutuplu
3 ya da daha fazla devlet hâkim	2 Devlet hâkim	1 devlet hâkim
1815-1819 arası İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya (ve 1871 sonrası Almanya)	1945-1991: ABD-SSCB	Soğuk Savaş Sonrası: 1991 yılında SSCB çöküşü sonrası ABD, şimdi çok kutupluluk mu ortaya çıkıyor?

Kaynak: (Viotti & Kauppi, 2013, s. 57)

Tablo II’de yer aldığı şekli ile sistemde 1495 ‘ten bu yana devam eden büyük güç rekabetinde temel geçiş süreçleri savaşlar ve güç çatışmalarına odaklanmaktadır. Bu açıdan tarihsel karşılaştırmalarda büyük güçlerin kapasitelerinin karşılaştırılmasında temel odak savaşlar, beşerî güç, iktisadi güç gibi sayılabilen unsurları olmuştur. Ancak her güç değişimi sayısal verilerin karşılaştırması ile elde edilen sıcak savaş ile olmamaktadır. Öyle olsa idi SSCB’nin büyük güç olarak sistemden savaşız ayrılması açıklanamazdı. Bu açıdan modern uluslararası ilişkilerin doğası geleneksel dünya algısının muğlak ve karmaşık bir halidir. Dolayısıyla bugün büyük güçler güç statüsünü sadece savaşlar sonucuna kaybetmemektedir. Sistemin yüklendiği pek çok yenilik sonucunda bu gerçekleşebilmektedir. Öte yandan hegemonya kavramı, tüm dünyayı içine alan bir gücün sistemde tahakküm kurma anlamına geliyor ise yine bir sorgulama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada Mearsheimer hegemon güçleri belli bir sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Ona göre, dünyaya egemen olan küresel hegemonların ile farklı coğrafi bölgelere egemen olan bölgesel hegemonlar arasında Tablo II’de yer aldığı gibi bir ayrım yapılabilir (Mearsheimer, 2004, s. 185).

Tablo II: Dünya Liderliği için Büyük Güç Rekabeti Evrimi, 1495–2025

Tarihler	Hegemon Olma Arayışında Bakın Devlet/ler	Egemenliğe Direnen Diğer Güçler	Küresel Savaş	Küresel Savaşın Sonra Yeni Düzen
1495-1540	Portekiz	İspanya, Valois, Fransa, Burgundy, İngiltere	İtalya ve Hint Okyanusu Savaşı, 1494–1517	Tordesillas Antlaşması, 1517
1560-1609	İspanya	Hollanda, Fransa, İngiltere	İspanyol-Hollanda Savaşları, 1580–1608	1608’in ateşi; Evanjelik Birliği ve Katolik Birliği kuruldu
1610-1648	Kutsal Roma İmparatorluğu (İspanya ve Avusturya-Macaristan’daki Habsburg hanedanı)	Çoğunluğu Protestan devletlerin (İsveç, Hollanda) ve Alman prensiplerinin yanı sıra Katolik Fransa’nın papalık kuralının kalıntılarına karşı ad hoc koalisyonlarını değiştirme	Otuz Yıl Savaşları 1618-1648	Westphalia Barışı, 1648

1650-1713	Fransa (14. Louis)	Birleşik Eyaletler, İngiltere, Habsburg İmparatorluğu, İspanya, Büyük Alman devletleri, Rusya	Büyük İttifak Savaşı, 1688-1713	Utrecht Anlaşması, 1713
1792-1815	Fransa (Napolyon)	Büyük Britanya, Prusya, Avusturya, Rusya	Napolyon Savaşları, 1792-1815	Viyana Kongresi ve Avrupa Uyumu, 1815
1871-1914	Almanya, Türkiye, Avusturya-Macaristan	Büyük Britanya, Fransa, Rusya, Birleşik Devletler	I. Dünya Savaşı 1914-1918	Versailles Anlaşması, Milletler Cemiyeti'nin Kurulması, 1919
1933-1945	Almanya, Japonya, İtalya	Büyük Britanya, Fransa, Sovyetler Birliği, ABD	II. Dünya Savaşı, 1939-1945 Bretton Woods, 1944	Birleşmiş Milletler, Potsdam, 1945
1945-1991	Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği	Büyük Britanya, Fransa, Çin, Japonya	Soğuk Savaş, 1945-1991	NATO/Barış İçin Ortaklık, 1995; Dünya Ticaret Örgütü, 1995
1991-2025	Amerika Birleşik Devletleri	Çin, Avrupa Birliği, Japonya, Rusya, Hindistan	Soğuk bir barış mı yoksa hegemonik bir savaş mı, 2010-2025?	Dünya düzenini korumak için yeni bir güvenlik rejimi mi?

Kaynak: (Blanton & Kegley, 2011, s. 67)

Nitekim Soğuk Savaş dönemindeki iki kutupluluk ve güç kapasitesinden ziyade ideolojik keskinlik de yine hegemonyal alan yaratımının önemli bir parçası olmuştur. Bu açıdan kısaca tarihsel bir kronoloji sunmak gerekir ise; Soğuk Savaş dönemi liderlerin söylemleri noktasında 1946² yılında başlamış olsa da, ABD ve SSCB'nin 1917'den beri bir Soğuk Savaşa kilitlenmiş ideolojik düşmanlar olduğunu söyleyebiliriz. II. Dünya Savaşı dönemine kadar ABD, SSCB'yi resmi

² Bu tarihi vermektteki temel tarihsel referans, 5 Mart 1946'da Winston Churchill'in gerçekleştirdiği konuşmada "Baltık'taki Stettin'den, Adriyatik'teki Trieste'ye kadar bir Demir Perde inmiştir" açıklamasıdır. (Winston S. Churchill speech, "The Sinews of Peace," March 5, 1946, at Westminster College, Fulton, Mo., in Robert Rhodes James, ed., Winston S. Churchill: His Complete Speeches, 1897-1963 (New York/London: Chelsea House in association with R. R. Bowker, 1974), vol. VII, 1943-1949, pp. 7285 Akt: (Kissinger, 2000, s. 487))

olarak tanınamıştır. Bunun nedeni ideolojik ve iktisadi temelde birbirine zıt iki alternatif büyük güç temsilcisi olarak bu iki devlet karşımıza çıkmaktadır. Dünya 1945 sonrasında mutlak bir şekilde ikiye ayrılmıştır. ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'un ifadesi ile "tarafsızlık gayri ahlakidir." (Binter, 1985) tanımlaması, Soğuk Savaş döneminin en net tanımlamasıdır. Sistem kapitalist ve liberal demokrat ABD ve Batı Blok'una karşı, komünist ve devlet ekonomisine dayalı SSCB ve Doğu Blok'unun hegemonik üstünlük arayışı içinde iki kutuplu bir yapıda 1990'ların başına kadar devam etmiştir. SSCB, Doğu Avrupa ve Baltık'ı kendi emperyal sahası olarak görürken, ABD de mali kaynaklarını Batı Avrupa ve Uzak Doğu üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu iki büyük güç, hegemonik üstünlük sonucu kendi etki sahasına alması ve yarattığı uydu birimler üzerinden eşitliksiz ve asimetrik yapılar oluşturmuştur (Sönmezoglu, 2005, s. 320).

Varşova Paketi kapsamında Sovyetler Birliği merkez tarafından belirlenen uydu devletlerarasında sürdürülen ilişki ağına dayalı iken, NATO temelde eşit müttefiklerin sistemi içerisinde ABD'nin en büyük ve en güçlü ortak olduğu bir yapıydı (Münkler, 2009). Ancak burada yapıların her ikisinde de eşitler arası birinci olarak SSCB ve ABD karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla aslında var olan yapıların başat güçlere yüklediği anlam ve güç kullanım alanları aynıdır, sadece adlandırmalar farklıdır. Soğuk Savaşın iki kutbunun kendi hegemonik alanları içerisinde sahip oldukları üstünlükler onlar ile ittifak halinde devlet gruplarını oluşturmuştur. Bu durumda daha önce geleneksel imparatorluklar açısından var olmayan bir ilişki ağıdır. Bu bağlamda hegemonyaları sonucu oluşan yapı "yasal olarak eşit haklara sahip siyasi aktörlerden oluşan bir grup içerisindeki üstünlük" (Münkler, 2009, s. 21) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rusya Federasyonu'nda Sorunlar, Krizler

Ruslar, tarih sahnesine çıktıkları 10. Yüzyıldan itibaren, tarihsel süreçte kopmalar yaşasa dahi büyük güç ve imparatorluk formuna sahip önemli örneklerden biridir. Rusya, tarihsel ve coğrafi olarak tezatları içinde barındıran bir Asya ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel örneklerden hareket ile Rus topraklarının genişliğine ve pek çok verimli alana karşın köylü nüfus d'Encausse'ye göre toprağın korunması yasasından bihaber şekilde toprağı verimsizleştirene kadar kullanmıştır. Böylece ortaya yeni toprak arayışı ve tarımsal sınırlarını daha uzağa taşıma mantığı ile hareket eden ancak gittiği yerdeki toprağı da verimsizleştiren bir yapı çıkmıştır (D'Encausse, 2003). Ancak son tahlilde Rusya'da halkları bir araya getiren de bu devasa gücün potansiyeli ve bölge açısından alternatifsizliği olmuştur. Bu nedenle de büyük güç olarak Rusya Federasyonu'nu tanımlarken güç kavramına olan atıf önem kazanmaktadır.

Büyük güç statüsü açısından Ruslar 1990 sonrası dünya sisteminde büyük bir yıkım ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu açıdan 2000'li yıllara kadar gelinen süreçte

ülke büyük bir geçiş dönemi yaşamıştır. Bir önceki başlıkta, Tablo II'de görüldüğü gibi 1945-1991 yılları arasında geçen dönemde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin hegemonya mücadelesi tek tarafın galibiyeti ile sona ermiş ve sistemde mağlup bir Rus devleti ortaya çıkmıştır. Ancak Rusların kayıpları sadece duygusal olmamış, dünyanın en büyük kara coğrafyasına sahip olan bu devlet aynı zamanda çözülme ile büyük bir coğrafi kayıp da yaşamıştır (Bkz Harita I). Ukrayna'da teknolojik yatırımlarının yanı sıra tarım alanları, Azerbaycan ve Orta Asya'daki petrol ve doğal gaz kaynakları da kaybedilmiştir. Ayrıca imparatorluk döneminden itibaren baskın güç olan Rus halkı kaybedilen topraklarda, ikinci sınıf bir konumda kendinden ayrılan halkların kurduğu bağımsız ve yabancı devletler içinde yaşamaya başlamıştır (Tuminez, 2000).

Harita I: 1914'ten Günümüze Rus Toprakları

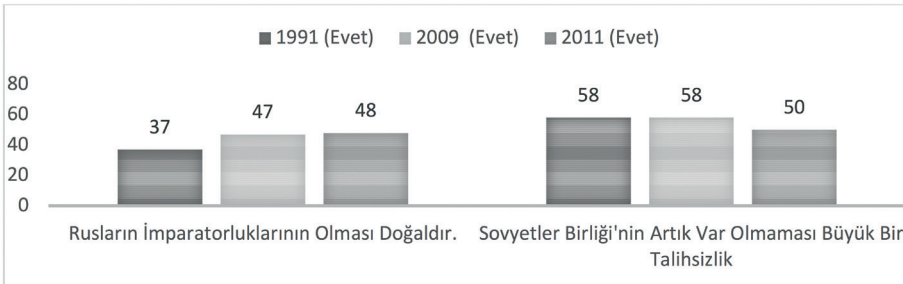
Kaynak: (Marshall, 2015)

SSCB'nin ardılı olarak sistemde yerini alan Rusya Federasyonu'nun ilk devlet başkanı olarak Boris Yeltsin, büyük iktisadi krizler ve sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Rusya Federasyonu, küreselleşmenin en sert hali ile 1990'larda karşı karşıya kalmıştır. Ülkede self determinasyon yanlısı hareketler, alkolizm, iktisadi ve sosyal sorunlar parçalanmış ve dağınık bir iktidar yapısının en önemli sorunları olmuştur. Rus ekonomisi Ağustos 1998'de, hükümetin dış borçlarını ödeyememesi üzerine büyük bir açmaza girmiştir. Kriz kısa sürede Rus ekonomisini büyük ölçüde zayıflatmıştır. Rusya'nın para birimi Ruble bu dönemde dolar karşısında değerinin dörtte üçünü kaybetmiş ve Rusya'nın büyük bankalarının birçoğu iflas etmeye başlamıştır (Kotz, 2000, ss. 210-217). Tüm bunların sonucunda

da Rusya Federasyonunda devlet ve halk büyük bir iktisadi krize sürüklenmiştir.

Öte yandan Harita I’de de görüldüğü gibi jeopolitik küçülmenin yanı sıra, Rus emperyal yayılım gücünde büyük bir darbe almıştır. Rusya bu dönemde nerede ise Korkunç İvan dönemi sınırlarına dönmüştür. Ayrıca hegemonik üstünlük alanları da eş zamanlı olarak sona ermiş olup, özellikle Varşova Paktı’nın çöküşüne de bağlı olarak Orta Avrupa’daki eski uydu devletleri, hızla NATO ve AB’nin etki alanına girmeye başlamıştır (Brzezinski, 2005, s. 133). Dönemin Dış İşleri Bakanı Andrei Kozirev de ülkedeki sorunların Batı’nın yardımıyla çözülebileceğine inanmış ve bu yönde Yeltsin ve çevresindeki Batıcı ekibi destekleyen adımlar atmıştır. Ancak Rusların tarihsel olarak üstendikleri rol genel olarak var olan Batı karşıtı yaklaşım Yeltsin ve ekibinin politikaları ile tezat oluşturmakta idi. Bu nedenle Yeltsin ve ekibi de Rusya’yı “ABD’nin küçük müttefiki” konumuna soktuğu için eleştirmiştir (Kamalov, 2008). 1993 yılında Rus Dış politikası eksen değiştirmeye başlamış, “yakın çevre” doktrini ekseninde, eski Sovyet coğrafyasında daha aktif bir politika takip edilmeye başlanmıştır. Bu noktada Rusya Federasyonu’nda iktidar, Batı ile ilişkilerde kendi çıkarlarını ön plana çıkaran bir iş birliğine öncelik vermeye başlamıştır. Böylece Rusya, eski Sovyet topraklarını kendi sorumluluk sahası olarak ilan ederek, Batı’yı da bunu tanımaya davet etmiştir. Rusya’nın “Monroe doktrini” olarak adlandırılan bu çağrıya, Batı 1990’ların ortalarına ortalarına kadar Rusya’nın “yakın çevredeki” operasyonları ve askeri müdahalelerine sessiz kalarak üstü örtülü bir şekilde olumlu yanıt vermiştir (Purtaş, 2004). Yeltsin, iç politikada yükselen karşıt görüşler sonrasında eski Sovyet bölgesinde daha aktif politikalar izlemesinin önemini anlamıştır. 1992’de Taşkent Toplu Güvenlik Anlaşması ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün temelleri atılmış yine 1996 yılında Şangay Beşlisi (Çin, Rusya, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan) tarafından imzalanan Sınır Bölgelerinde Askeri Güvenliği Derinleştirme Anlaşması da bir diğer önemli adım olmuştur.

Grafik I: Rusların İmparatorluk Hakkındaki Yaklaşımları

Kaynak: (PEW, *End of Communism Cheered but Now with More Reservations*, 2009) (PEW, *Confidence in Democracy and Capitalism Wanes in Former Soviet Union*, 2011)

Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu uluslararası alandaki konumu düşünüldüğünde 1991 yılı sonrası on yılın travma dönemi olduğu söylenebilir. O dönemde Başkan Boris Yeltsin ve ekibi genel olarak devlet geçmişi için nostaljik yönlerini canlandırmış, ancak komünizmi de denetim altında tutmaya çalışmıştır. Bu dönemde kilise her fırsatta öne çıkarılmış ve dini değerlere vurgu yapılmıştır. Özellikle 1990'larda, Rus kanalları aracılığı ile sürekli olarak kiliseyi ziyaret eden yeni lider imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Güçlü lider arayışı "Güçlü Rusya"nın bir anlamda anahtarı olarak görülmüştür. Bu açıdan milliyetçilik bu dönemde toplumsal alanda güçlenmiştir. Ortodoks Kilisesinin gücünün artması sağlanmıştır. Eş zamanlı olarak da Rus siyasi kültürü içerisinde imparatorluk geçmişine dair özlem duyulan bir yaklaşım kendini göstermeye başlamıştır. Bu açıdan Grafik 1'de yer alan anket önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Özellikle imparatorluk fikri 1991 yılında çöküş sonrasında yüzde 37 iken, bu oran yaklaşık yirmi yıl sonra yüzde 48'e çıkmıştır (PEW, Confidence in Democracy and Capitalism Wanes in Former Soviet Union, 2011). Daha sonra da inceleyeceğimiz gibi Ruslar açısından güçlü devlet ve güçlü lider arayışı önemli ihtiyaç haline gelmiştir.

Rusya Federasyonu'nda Putin Dönemi

Boris Yeltsin 21 Aralık 1999 tarihinde ORT Televizyonu'nda Rus Halkının 2000 yılına girişini kutlarken istifa ederek yerine halefi olarak Vladimir Putin'i göstermiştir (Kamalov, 2004, s. 29). Seçimlere kadar Putin kısa bir başkanlık dönemi geçirmiş ve akabinde Mart 2000 seçimlerinde Putin aldığı yüzde 52.57 oy ile Rusya Devlet Başkanı olmuştur (Wines, 2000). 2000 yılı sonrası dönemde aşılmasında mantık "**siyasi ve ekonomik olarak güçlenen Rus devleti → Rusya'nın uluslararası statüsünü eski haline getirme → iddialı davranma**" şeklinde ilerletilmeye başlamıştır. Ancak bu basit tanımlamanın gerisinde Rus dış politikası politik fayda için eski Sovyet coğrafyasını da ekonomik kaldıraç olarak kullanmaya yönelmiş ve kendisini lider bir ekonomik güç olarak küresel pazarlara entegre olmayı hedeflemiştir (Serena Giusti, 2008, s. 5). Öte yandan en dikkat çeken noktalardan biri Rusya'nın bu hedef ekseninde attığı adımlardır. Bunlardan en dikkat çeken 2004 yılında oluşturulan Valdai Tartışma Kulübüdür. Pek çok uzmanın bir araya geldiği bu uluslararası toplantılarda iç ve dış politik gelişmelerin Rusya'ya olan etkileri ele alınmaktadır (Şto Takoe "Valdai", 2019). Dolayısıyla Rusya, 2000 sonrası dönemde hem teorik hem de pratik anlamda büyük güç dönüşümü için önemli adımlar atmaya başlamıştır.

Vladimir Putin'in hedefleri ve yöntemleri, daha önceki KGB kariyerini yansıtan, silovik düşüncesinin güçlü ve zamanla büyüyen bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ülkede "süper-merkezleştirilmiş" bir iktidar merkezinin yeniden inşası ve kontrol iç politik alanda etkili olduğu kadar dış politikada da büyük değişimlerin sinyali olarak görülmüştür (Gould-Davies, 2016, s. 6) Rusya Federasyonu için iktisadi alan Sovyetler Döneminden çok farklı şekilde bir gerçeklik

üzerinden ilerletilmesi gereken bir alan olmuştur. Yeni aktörler ve hizmet-işgücü akışı küreselleşme ile birlikte iktisadi sınırların ortadan kalkmasına yol açmıştır. Böylece rekabet gücü artmış ve yeni teknikler yeni pazarlar ve yeni güçler ortaya çıkmıştır. Büyük yenilikler bu rekabetçi sistem içerisinde ortaya çıkmıştır (Jessua, 2005, ss. 51-52).

Rus ekonomisinde, enerjinin payının büyük olması ve enerji piyasalarının yükselmesi adeta lokomotif etkisi yaratmıştır. 1999-2008 yılları arasında, Rus ekonomisi reel olarak yıllık yüzde 7,0 oranında büyüme sağlarken GSYİH 1999'da 196 milyar Dolar iken, 2008'de 1,8 trilyon Dolara çıkmıştır. Putin döneminde oligarklar kontrol altına alınarak, pek çok kuruluşun ve enerji şirketinin millileştirilmesi sonrasında kamu şirketleri kurulmuştur. Özellikle Gazprom ve Sberbank ülkedeki önde gelen şirketlerdir. Dünyanın en büyük doğal gaz rezervlerini elinde bulunduran Gazprom, Global 2000 genelinde 40. sıradadır ve 2016 yılında şirket 4,9 milyar dolarlık kar sağlarken, Nisan 2017 itibarı ile 90 milyar dolardan fazla gelir elde etmiştir. Hükümetin şirketteki payı ise yüzde 50,2'dir. 1841 yılında Çar Nicholas tarafından kurulan Sberbank'a baktığımızda Rusya Federasyonu Merkez Bankası'nın şirkette yüzde 52,3 payı olduğu görülür ve bu banka da listede 150. sıradadır (McGrath, 2017). Devlet kontrollü şirketlerin sistemde yer alışı özel sektör gücünü de sınırlamaktadır ve Rus piyasası bu açıdan çok da rekabetçi değildir.

Özellikle 2000'li yıllarda Rus ekonomisinin düzelmesinde etkisi olan enerjinin de dış politikadaki rolü unutulmamalıdır. Rusya Avrupa başta olmak üzere komşu ülkeler için önemli bir enerji üreticisi haline gelmiştir. Bu sayede Rus ekonomisi her ne kadar enerji odaklı bir hale gelmiş olsa da büyük bir eşiği atmış ve 1990'ların buhranlı süreci değişmeye başlamıştır. Güçlenen ekonomi ile birlikte, Rusya açısından enerji dış politikada yumuşak güç aracı halini almaya başlamıştır. Tablo III'te görüleceği gibi enerji ihracatı yıllar içerisinde özellikle Sovyet bölgesi dışındaki ülkelere artarak devam etmektedir. 2018 yılında Rus enerji şirketi Gazprom, Avrupa ülkelerine yaklaşık 162,39 milyar m³ gaz, tedarik etmiştir. En büyük gaz ihracatı sağlanan ülkelerin başında Almanya, İtalya, İngiltere ve Fransa gelmektedir. (Динамика реализации газа в Европу, 2019)

Tablo III: Eski Sovyetler Birliği dışındaki ülkelere doğal gaz ihracatı (m³)

Yıl	1973	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018
Toplam	6.8	19.3	54.8	69.4	110.0	117.4	130.3	154.3	138.6	158.6	178.3	192.2	200,8

Kaynak: <http://www.gazpromexport.ru/statistics/>

Öte yandan Rusya Federasyonu'nda büyük güç konumunun geri kazanım noktasında, Putin'in Rus istisnacılığını dış politikada uygulaması dikkat çekmektedir. Rus istisnacılığı pragmatizm olarak tanımlansa da, temelde işleyiş imparatorluk

gücünün sağlanmasına uygun zemini hazırlamak olmuştur. ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırısından sonra başsağlığı dileyen ilk liderlerden biri olan Putin, Rusya'nın Batı'ya karşı çıkarlarını korumakta da tereddüt etmemiştir. 2008 yılında yaşanan Gürcistan Müdahalesi bunun önemli bir örneğidir. Bu müdahale ile Rusya Federasyonu'nun Batı'nın NATO genişleme sınırlarına karşı kırmızı çizgisini ortaya koyduğu söylenebilir. Rusya yakın çevresini çok yakın çevre olarak yeniden düzenleyerek hegemonya alanında ödül-ceza uygulamalarını da aktif bir şekilde kullanmaya başlamıştır (Galeotti & Bowen, 2014). Putin, bu sayede Rusya'nın hegemonya alanlarının da sınırlarını ortaya koymuştur.

Rus yönetiminin yakın çevresinde Batı etkisini görmek istemiyor oluşu ve buna bağlı olarak politikalarını sürdürmesi de önemli bir gelişmedir. Rus yönetimi, sadece Kafkasya değil aynı zamanda Orta Asya ve diğer eski Sovyet Bloku ülkeleri ile ilişkiler de yeniden şekillendirilmeye başlamıştır. Bu örneklerden biri Putin döneminin başlaması ile Kremlin'in Kuzey Kafkasya bölgesine dair üçlü bir hedef ekseninde hareket etmeye başlamasıdır. Buna göre; i) egemenliğini tüm coğrafyada devam ettirebilmek, ii) bölgede politik ve ekonomik hâkimiyetini güçlendirmek ve iii) bölgede terörizme karşı mücadele etmek başlıca hedefler haline gelmiştir (Ivanov, Mukomolov, Nyheim, Porteous, & Tatarinova, 2005, s. 8). Nitekim Rusya'nın küresel sistemde yer alacağına ve hegemonya arayışına ilişkin en somut olay 2007 yılında Münih Güvenlik konferansında Vladimir Putin'in açıklamalarıdır. Konuşmaya ilişkin dikkat çeken en önemli kısımlardan biri doğrudan yapılan ABD eleştirisidir. Putin şu ifadelerle yer vermiştir (Putin, Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, 2007):

“Uluslararası hukukun temel ilkeleri için daha büyük ve daha küçük bir küçümseme görüyoruz. Ve bağımsız yasal normlar, aslında, bir devletin hukuk sistemine giderek daha fazla yaklaşıyor. Tabi ki bir eyalet ve elbette, ABD ve her şeyden önce, ABD sınırlarını her yönden aştı. Bu, diğer uluslara dayattığı ekonomik, politik, kültürel ve eğitim politikalarında görülebilir. Peki, bunu kim seviyor? Bundan kim mutlu?”

Putin'in bu açıklamalarının yanı sıra büyük güç konumunu güçlendiren bir diğer durumda Birleşmiş Milletlerdeki rolüdür. Rusya, sistem bileşenlerinde işbirliğini ve işbirliğini arttıran durumlara yönelirken aynı zamanda, Birleşmiş Milletler sistemini desteklemektedir. Çünkü bu sistem Rusya'nın büyük bir güç konumunu kuvvetlendirmektedir. Ancak eş zamanlı bir okuma da Rusya'nın Batı ve ABD ittifakı noktasında kendini koruma mantığı noktasında da görülebilir (Radin & Reach, 2017) Nitekim 2014 yılında *Uluslararası Valdai Tartışma Kulübü Toplantısı*'nda Putin “Dünya Düzeni: Yeni Kurallar veya Kuralızsız Bir Oyun” başlıklı oturumda konuya dikkat çeken önemli açıklamalar yapmıştır. Özellikle Soğuk Savaşın sona erdiği ve akabindeki yeni düzen oluşumuna dikkat çekmekle birlikte

tek kutuplu bir sistem mantığına da karşı çıkmıştır (Putin, Meeting of the Valdai International Discussion Club, 2014).

“Soğuk Savaş sona erdi, ancak bu, mevcut kurallara saygı gösterme ya da yeni kurallar ve standartlar oluşturma noktasında açık ve şeffaf anlaşmalar ile bir barış anlaşmasının imzalanmasıyla sona ermedi. Soğuk Savaş’taki “kazananlar” denen yaratım, baskı altına almaya ve dünyayı kendi ihtiyaç ve çıkarlarına uyduracak şekilde yeniden şekillendirmeye karar verdikleri izlenimini oluşturdu. ... Temel olarak, tek kutuplu dünya, insanlar ve ülkeler üzerindeki diktatörlüğü haklı çıkarmanın bir yoludur. Tek kutuplu dünya, kendini ilan eden lider için bile çok rahatsız, ağır ve yönetilemez bir yük haline gelmiştir. .. Bu nedenle, bu yeni tarihi aşamada yarı-iki kutuplu bir dünyanın kesinliklerini Amerikan liderliğini sürdürmek için uygun bir model olarak yeniden yaratma girişimlerini görüyoruz.”

Putin’in var olan uluslararası sisteme karşı eleştirel açıklamaları eş zamanlı olarak Çin ile olan ilişkilerinde çok kutupluluk politikasının takibinde görülmektedir. Rusya ve Çin 1997 yılından itibaren uluslararası alanda “Çok Kutuplu Uluslararası Düzen” anlayışını savunmaya başlamıştır. Tablo I’de yer aldığı gibi çok kutuplu sistem aktör bakımından 3 ya da daha fazla devlet hâkim güç konumundadır. Dolayısı ile yeni dünya düzeni içinde Rusya ve Çin’in de arayışları bu eksende şekillenmeye başlamıştır.

Rusya Federasyonu’nda Büyük Güç Olmanın Fiili Adımları

Büyük güçlerin 18. ve 19. yüzyıldan farklılaşan emperyal yayılım olgusu geleneksel dönemde var olan şekli ile teritoryal bir genişlemeden ziyade iktisadi, sosyal ve kültürel boyutları içine alan bir fenomen haline gelmiştir. Ayrıca Rusya Federasyonu’nun 1991 yılında teritoryal alınana bakıldığında nerede ise 17. yüzyıl Rusya’sına benzer bir alana sahip olduğu görülür, dolayısıyla imparatorluk döneminin geniş teritoryal alanları bir anda bağımsız devletler ile Rusları karşı karşıya bırakmıştır. Öte yandan Rus dış politikasında istisnacılık ile bağlantılı olarak Putin’in yeni gerçekçiliği, Rusya’nın ulusal çıkarlarını öne çıkararak bir dış politika oluşturmaya odaklanmakla birlikte, dünyadaki politik ve ekonomik arenadaki rolünü yeniden uygulamaya çalışmaktadır. Bu açıdan Rusya’nın dünyadaki rolünün geleneksel olarak durağan, yekpare ve sıfır toplamlı temsillerinden kurtulma amacı onu küresel olaylara daha entegre hale de getirmektedir (Giusti & Penkova, 2008, s. 5). Bu noktada, Rus emperyal yayılımının *soft power* odaklı halinin uluslararası örgütler aracılığı ile yürütülmesi dikkat çekicidir. Emperyal yayılımında meşru zeminin Putin’in başkanlığı ile eski Sovyet bölgelerinde nüfuzunu genişletmeye odaklandığı söylenebilir. Rusya burada Batı’ya meydan oku-

yan bölgesel blokların ortaya çıkmasıyla çok kutuplu bir dünyada hegemonik bölgesel lider olarak öne çıkmaya başlamıştır. Bu amaçla, Kremlin, KGAÖ, Şangay İş Birliği Örgütü (ŞİÖ) ve en son olarak Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyelikleri ile bölgede aktif olarak öne çıkan lider rolünü üstlenmiştir. Ancak bunlardan en önemlisi AEB'dir. Rusya bu örgüt ile güçlü bir entegrasyon projesi yaratmayı hedeflemektedir (Wilson, 2017.).

Nitekim, Rus dış politikasında büyük güç olma örneklerinin fiili olarak görüleceği iki örnek şüphesiz Gürcistan ve Ukrayna ile yaşanan krizlerdir. İlk olarak Gürcistan konusuna bakıldığında Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık girişimleri 1980'lerin sonunda başlayan Sovyetlerin dağılması sürecinden itibaren dikkat çekmektedir (Sammut & Cvetkovski, 1996). 2008 Temmuz ayında olaylar yeniden gündeme gelmeye başlamış ve Güney Osetya'da çatışmaların yoğunlaşması üzerine 21 Temmuz'da BM Güvenlik Konseyi'nde konu ile ilgili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak BM konuya olan ilgisinin ve yaklaşımının tam anlamı ile ortaya konmaması sonucunda Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık girişimleri artmıştır (Erkan, 2016, s. 44). Nitekim Gürcü birlikleri Güney Osetya'ya müdahale etmiş akabinde de Rus uçakları Gürcü üslerini bombalamaya başlamıştır (Bkz. Harita II). Rusya bölgeye girmedeki amacını i) Gürcistan'ın Güney Osetyalılara yönelik saldırganlığını durdurmak; ii) Gürcistan tarafından işlenen etnik temizlik, soykırım ve savaş suçlarını sona erdirmek; iii) Rus vatandaşlarını korumak; ve iv) 1992'de Boris Yeltsin ve Eduard Shevardnadze tarafından imzalanan barış anlaşması temelinde Güney Osetyalıları savunmak şeklinde açıklamıştır (Cassese, 2008).

Harita II. Rusya-Gürcistan Savaşı

Kaynak: "War in Georgia – Maps", https://legacy.lib.utexas.edu/maps/georgia_war_2008.html

İkinci önemli gelişme 2014 yılında Rusya'nın Kırım ilhaki ile emperyal yayılımını gerçek anlamda uygulamasında görülmektedir. Ukrayna'da 2013 yılında

başlayan kriz beraberinde, Rusya yanlısı ayrılıkçıların Kiev hükümeti ile çatışmasını ve Kırım'ın Rusya'ya katılmasına giden süreci ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte Kırım Parlamentosu, 16 Mart 2014'te Rusya'ya bağlanmayı halk oylamasına götürme kararı alarak Kiev yönetiminden bağımsızlığını ilan etmiştir. Yapılan referandum ile ilgili başta ABD olmak üzere uluslararası hukuk kuralları ve BM tüzüğüne uygun olmadığı belirtilmiştir. Putin, Mart 2014'te Kırım Cumhuriyeti'nin resmen tanınmasına dair kararnameyi imzalamıştır ve Kırım'ın entegrasyon süreci başlatılmıştır (Özcan, 2018). Esasen bu gelişme bir anda ortaya çıkan konjonktürel bir an değildir. Kırım'ın tarihsel ve stratejik öneminin özellikle Rus milliyetçiliği ile olan bağı aşikârdır. 1783'ten itibaren Rusların Sivastopol'da Karadeniz Donanması'nın komuta merkezi bulunmaktadır. Bu SSCB'nin çöküşü sonrasında da değişmemiş ve Rusya Federasyonu burayı Ukrayna'dan kiralayarak kullanmaya devam etmiştir.

Nitekim bu ilhak sonrasında Batılı devletler Rusya Federasyonu'na karşı önemli yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Rusya Federasyonu enerji bağımlık iktisadi politikası karşısında yaptırımlar önemli sorunlar yaratsa da, Putin'in büyük güç olma hayali için katlanılacak bir geçiş olarak görüldüğü söylenebilir. Nitekim Putin, Aralık 2014 tarihinde gerçekleştirdiği Ulusa Sesleniş konuşmasında, Winston Churchill'in, Sovyetler Birliği ile ilgili ortaya koyduğu "Demir Perde" söyleminin, bugün Batı tarafından Rusya'ya karşı uygulandığını ifade etmiştir. Putin'in bu söyleminin nedeni ise Ukrayna Kriz ile birlikte Rusya'nın uluslararası alanda yaşadığı sıkıntılardır. Bu bağlamda Putin Rusya'ya karşı Batı tarafından yürütülen ekonomik yaptırımları işaret ederek, Rusya için zor günlerin yaklaştığını belirtmiştir. Ancak bu zor günlerin getirisi ise Rusya ve milliyetçiler açısından Kırım'ın Rusya'ya katılması olmuştur. Bununla birlikte, Putin, ülkesini büyük bir güç durumuna geri getirmek için Afrika, Çin, Hindistan, Brezilya başta olmak üzere pek çok ülke ve bölgeye yönelmiş durumdadır. Rusya'nın Ekim 2019'da Soçi'de ev sahipliği yaptığı 50'den fazla Afrika liderinin katıldığı ilk Afrika Zirvesi'nde Rusya Afrika'ya geri dönüşünü bir anlamda göstermiştir (Kyzy, 2019).

Sonuç Yerine

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte sistem içerisinde imparatorluk adlandırmaları yeniden karşımıza çıkmıştır. Özellikle ABD'nin gücü ve tek kutuplu dünya söylemleri imparatorluk kavramını yeniden gündeme getirmiştir. Böylece imparatorluklar sistemin bir aktörü olarak yeniden sisteme döndürülmüştür. SSCB ardılı olarak Rusya Federasyonu'na bakıldığında 1990'lı yıllar her alanda büyük bir karmaşa dönemi olmuştur. Devlet tam anlamı ile kendini ait hissedeceği bir alan tanımlayamadığı gibi kapitalizme geçişte uygulanan politikalar ise toplumda işsizlik ve yoksulluk seviyesini arttırmış, devletin enerji, ulaşım, iletişim gibi sek-

törlerinin özelleştirilmesi ise sermaye noktasında büyük kayıplara yol açmıştır. 2000 sonrasında Putin dönemi daha ilk aşamada büyük güç olma ve bunu kabul ettirme amacı ile hareket etmeye başlamıştır.

Rusya, uluslararası sistemde büyük güç olarak küresel gelişmeler ekseninde kendine yer edinme adına büyük adımlar artmaya çalışmaktadır. 1990'ların sorunlu geçiş süreci tamamlanmış denemese de Rusya Federasyonu sahip olduğu enerji kozu ve geçmiş atıfları onu uluslararası alanda öne çıkarmaktadır. Ancak

Rusya Federasyonu, SSCB dönemine nazaran dış politikada pragmatist yaklaşımı da iş birliğine yönelik adımlarını arttırmakla birlikte küreselleşmenin yeni imparatorluklar için yarattığı etkileşim sürecinin de başarılı şekilde okunması olarak görülebilir. Rusya Federasyonu özellikle kendi coğrafyası olarak tanımladığı yakın çevresinde gücünü korumaya devam etmektedir. Ancak bu salt bölgesel güç olduğu anlamına gelmemelidir. Çünkü özellikle Orta Doğu'da yaşanan süreç düşünüldüğünde Rus istisnacılığını da bir getirisi olarak 2011 yılından bu yana Suriye krizi ve Kırım İlhaki ekseninde yeni imparatorluk gücünü fiili olarak ortaya koymaktadır.

Son noktada geçmişten bugüne büyük güç olan ya da olma yolunda aktörler, kendi güçlerinin arttırımına yönelmişlerdir. Rusya Federasyonu'nun da bu amaçla uluslararası sistemde hareket ettiğini görmekteyiz. Ancak tam anlamı ile sisteme yön verici olma rolü ise son noktada uluslararası alanda takip etmekte olduğu çok kutuplu anlayışa göre şekillenmektedir.

Kaynakça

- Allensworth, W. (2008). Derzhavnost: Aleksandr Lebed's vision for Russia. *Problems of Post-Communism*, 45(2), 51-58.
- Bieler, A. & Morton, A. D. (2004). A critical theory route to hegemony, world order and historical change: Neo-Gramscian perspectives in international relations. *Capital & Class*, 28(1), 85-113.
- Binter, J. (1985). The actual and potential role of neutrality in search of peace and security. *Bulletin of Peace Proposals*, 16(4), 387-398.
- Blanton, S. L., & Kegley, C. W. (2011). *World politics: Trend and transformation*. USA: Cengage Learning products.
- Brzezinski, Z. (2005). *Büyük satranç tahtası: Amerika'nın küresel üstünlüğü ve bunun jeostratejik gereklilikleri*. (Y. Türedi, Çev.) İstanbul: İnkılap.
- Cassese, A. (2008, 09 01). *The wolf that ate Georgia*. 2019 tarihinde theguardian.com: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/sep/01/georgia.russia1> adresinden alındı
- D'Encausse, H. C. (2003). *Tamamlanmamış Rusya*. (R. Uzmen, Çev.) İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Demografya. (2019). 2019 tarihinde http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/# adresinden alındı
- Erkan, S. (2016). Rusya-Gürcistan savaşı ve uluslararası toplum. *ÜİİİD-İJEAS*(17), 41-64.

- Faruk Sönmezoglu. (2005). *Uluslararası politika ve dış politika analizi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Galeotti, M., & Bowen, A. S. (2014, 04 21). *Putin's empire of the mind*. 04 11, 2019 tarihinde <https://foreignpolicy.com/2014/04/21/putins-empire-of-the-mind/> adresinden alındı
- GDP per capita, Russian Federation. (2019). 2019 tarihinde World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2016&locations=RU&start=1990&view=chart> adresinden alındı
- Giusti, S., & Penkova, T. (2008). *Russia: Just a normal great power?* ISPI.
- Gould-Davies, N. (2016). *Russia's sovereign globalization rise, fall and future*. Chatham House.
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane defterleri: Tarih, politika, felsefe ve kültür sorunları üzerine seçme metinler*. (K. Somer, Çev.) İstanbul: Onur Yayınları.
- Hosking, G. (2011). *Rusya ve Ruslar: Erken dönemden 21. yüzyıla*. (K. Acar, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ivanov, A., Mukomolov, A., Nyheim, D., Porteous, T., & Tatarinova, E. (2005). *Strategic conflict reconstruction and development*. Moskova: Kardos & Nyheim Consulting.
- Jessua, C. (2005). *Kapitalizm*. (I. Ergüden, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Kamalov, İ. (2004). *Putin'in Rusyası: KGB'den devlet başkanlığına*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kamalov, İ. (2008). *Moskova'nın rövanşı: Putin dönemi rus dış politikası*. İstanbul: Yedi Tepe Yayınları.
- Kennedy, P. (2001). *Büyük güçlerin yükseliş ve çöküşleri 16. yüzyıldan günümüze ekonomik değişim ve askerî çatışmalar*. (B. Karanakçı, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Keyman, F. (2003). Eleştirel düşünce: İletişim, hegemonya, kimlik/fark. A. Eralp içinde, *Devlet, sistem ve kimlik uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kotz, D. M. (2000). Lessons from economic transition in Russia and China. H. B. Ron Baiman içinde, *Political economy and contemporary capitalism: Radical perspectives on economic theory and policy*. New York: M.E. Sharpe.
- Kyzy, A. U. (2019, 04 10). *Russia's return to Africa*. 2019 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/africa/analysis-russia-s-return-to-africa/1448246> adresinden alındı
- Levy, J. S. (1983). *War in the modern great power system*. New York: The University Press Of Kentucky.
- Marshall, T. (2015). *Russia and the curse of geography*. 2019 tarihinde The Atlantic: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/russia-geography-ukraine-syria/413248/> adresinden alındı
- McGrath, M. (2017, 05 24). *Here's how much of Russia's biggest banks and drillers the Kremlin owns*. 2018 tarihinde forbes.com: <https://www.forbes.com/sites/maggiemcgrath/2017/05/24/heres-how-much-of-russias-biggest-banks-and-drillers-the-kremlin-owns/#143a39323fea> adresinden alındı
- Mearsheimer, J. (2004). Power and fear in great power politics. G. Mazur içinde, *One hundred year commemoration to the life of hans morgenthau (1904-2004)*. New York: Semenenko Foundation.
- Modelski, G. (1987). *Long cycles in world politics*. London: Palgrave Macmillan.

- Modelski, G. (2003). World system evolution. J. F. Robert A. Denmark içinde, *World system history the social science of long-term change*. London: Routledge Publish.
- Münkler, H. (2009). *İmparatorluklar: Eski Roma'dan ABD'ye dünya egemenliğinin mantığı*. (Z. A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özcan, M. S. (2018). Türk dış politikasında Rusya Federasyonu: İlişkilerin dünü ve bugünü. M. Ercan içinde, *21. yüzyılda küresel ve bölgesel aktörler bağlamında Türk dış politikası*. Efe Akademi Yayınları.
- PEW. (2009). *End of communism cheered but now with more reservations*. 2019 tarihinde PEW: <http://www.pewglobal.org/2009/11/02/chapter-7-nationalism> adresinden alındı
- PEW. (2011). *Confidence in Democracy and Capitalism Wanes in Former Soviet Union*. 2018 tarihinde <https://www.pewglobal.org/2011/12/05/chapter-5-nationalism-in-russia/> adresinden alındı
- Purtaş, F. (2004, Ekim 1). *Hazar bölgesinde rekabetin yeni boyutu: Silahlanma yarışı*. <http://www.turksam.org/tr/a21.html> adresinden alınmıştır
- Putin, V. (2005, Nisan 25). *Распад СССР - крупнейшая геополитическая катастрофа века*. <https://regnum.ru/news/444083.html> adresinden alınmıştır
- Putin, V. (2007, 2 10). *Speech and the following discussion at the munich conference on security policy*. 2019 tarihinde kremlin.ru: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034> adresinden alındı
- Putin, V. (2014, 01 24). *Meeting of the valdai international discussion club*. 2019 tarihinde en.kremlin.ru: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860> adresinden alındı
- Putin, V. (tarih yok). *Russia at the turn of the millennium*. 4 11, 2019 tarihinde <http://pages.uoregon.edu/kimball/Putin.htm> adresinden alındı
- Radin, A., & Reach, C. (2017). *Russian views of the international order*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Rich, P. B. (2009). Russia as a great power. *Small Wars & Insurgencies*, 20 (2), 276-299.
- Sammur, D., & Cvetkovski, N. (1996). *Confidence-building matters: The Georgia—South Ossetia conflict*. London: Verification Technology Information Centre.
- Serena Giusti, T. P. (2008). *Russia: just a normal great power?* ISPI Working Paper.
- Şto Takoe «Valdai». (2019). <http://ru.valdaiclub.com/> adresinden alınmıştır
- Tinas, M. (2018). Neo-Gramscian contribution on the concept of hegemony in international relations: A theoretical analysis. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 20(2), 177-187.
- Trenin, D. (2012, 02 23). *Putin's national security vision*. <http://carnegieendowment.org/2012/02/23/putin-s-national-security-vision/9u54> adresinden alınmıştır
- Tuminez, A. (2000). *Russian nationalism since 1856: Ideology and the making of ForeignPolicy*. USA: Rowman&Littlefield Publishers.
- Viotti, P. R., & Kauppi, M. V. (2013). *International relations and world politics*. USA: Pearson Education Inc.
- Wilson, J. L. (2017.). The russian pursuit of regional hegemony. *Rising Powers Quarterly*, 2(1).
- Wines, M. (2000, 03 27). *Putin wins Russia vote in first round, but his majority is less than expected*. <https://www.nytimes.com>: <https://www.nytimes.com/2000/03/27/world/election-russia-overview-putin-wins-russia-vote-first-round-but-his-majority.html> adresinden alınmıştır
- Yıldız, G., & Çelik, H. (2019). Yeni bir egemenlik mücadelesi alanı olarak Arktika: ABD-Rusya rekabeti. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 21(1), 57-77.

Динамика реализации газа в Европе (Dinanika realizatsii gaza v Yevropi,). (2019). 2019 tarihinde Статистика поставок (Statistika Postavok): <http://www.gazpromexport.ru/statistics/> adresinden alındı